

Albin Kopruckowniak

"Narodziny ruchu socjalistycznego na ziemiach polskich", Józef Buszko, Kraków 1967 : [recenzja]

Rocznik Lubelski 12, 215-216

1969

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

posiada pewne usterki, w zasadzie o charakterze formalnym (np. mylne podliczenie w tabeli 4 (s. 125), stanowi wartościową pozycję, która w pewien sposób poszerza naszą wiedzę o tych sprawach, a także uzupełnia dorobek i osiągnięcia takich badaczy tego zagadnienia jak J. Dobrzański, R. Gerber i in.

Stanisław Wiśniewski

Józef Buszko: Narodziny ruchu socjalistycznego na ziemiach polskich. Wydawnictwo Literackie, Kraków 1967, ss. 271, 12 ilustr.

Autor, określając cel swojej nowej publikacji, pisze we wstępie, że chodzi w niej „o przedstawienie genezy ruchu socjalistycznego na ziemiach polskich i zarysu pierwszej, początkowej fazy jego działalności” (s. 5). Ruch robotniczy i jego ideologia zostały w tej pracy głęboko osadzone w tradycji polskiego socjalizmu utopijnego wyrosłego na emigracji (poczynając od Towarzystwa Demokratycznego Polskiego a kończąc na dorobku Związku Ludu Polskiego w 1872 r.) oraz doświadczeniach krajowej myśli utopijnej (Ściegienny), rewolucyjno-demokratycznej i radykalnej w okresie między powstaniem listopadowym a styczniowym. Dorobek polskiej myśli socjalizmu utopijnego ocenił J. Buszko bardzo wysoko, akcentując, że przeprowadzona przez niego „krytyka feudalizmu i kapitalizmu stanowiła bodziec dla rozwoju każdego ruchu rewolucyjnego, a więc i ruchu politycznego proletariatu” (s. 33).

Po omówieniu sytuacji ekonomicznej ziem polskich trzech zaborów w drugiej połowie XIX w. i wskazaniu na podstawowe różnice w zaawansowaniu kapitalizmu w poszczególnych dzielnicach, Autor dał obraz początkowej fazy działalności kółkowej ruchu robotniczego w Królestwie Polskim, Galicji i na emigracji oraz w Poznańskim. Wiele miejsca poświęcił powstaniu, założeniom politycznym i ideologicznym oraz działalności pierwszej partii socjalistycznej — Wielkiemu Proletariatowi.

Dwa problemy zostały tu szczególnie wyeksponowane. Sprawa pierwsza dotyczy współdziałania młodego polskiego ruchu robotniczego z rewolucyjnym i radykalnym ruchem rosyjskim, poczynając od kontaktów z „Ziemią i Wolą”, Północnym Związkiem Robotników Rosyjskich, aż po związki z Narodną Wolą. Problem drugi dotyczy ścierania się w polskim ruchu robotniczym koncepcji „rewolucji politycznej” — której gorącym zwolennikiem był B. Limanowski — stawiającej sprawy narodowe „nadrzędnie nad problematyką rewolucyjno-klasową” z drugą tendencją, reprezentowaną m. in. przez L. Waryńskiego, pomniejszania lub pomijania sprawy narodowej w programie partii. Zwolennicy tej tendencji sądzili, że sprawy „narodowe, włączone w program socjalistyczny, zaciemniałyby hasła klasowe [...]” (s. 138).

W końcowej części książki, w rozdziale: *Od ruchu kółkowego do masowego*, Autor przedstawił przerastanie ruchu socjalistycznego w masowy. „Bunt łódzki” w 1892 r. kończył według Autora proces „narodzin ruchu socjalistycznego na ziemiach polskich, jako ruchu masowego” (s. 255). J. Buszko stawia w tym rozdziale tezę, wydaje się nadzwyczaj trafną, że „przerastanie ruchu socjalistycznego z ruchu kółkowego w ruch o charakterze masowym — było w olbrzymiej mierze związane z zapoczątkowanymi w roku 1890 obchodami pierwszomajowymi” (s. 241—242). Masowe akcje polityczne oraz liczne w tym okresie strajki, a przede wszystkim wypadki łódzkie (2—9 V 1892), postawiły na porządku dziennym konieczność istnie-

nia silnej partii robotniczej, zdolnej do „pokierowania wielkimi rewolucyjnymi wystąpieniami mas” (s. 255).

Omówiona książka, z uwagi na całościowe spojrzenie na początki ruchu socjalistycznego na ziemiach polskich, mimo popularnego charakteru, stanowi wartościowy przegląd, usystematyzowany i bardzo przejrzysty wykład skomplikowanych procesów politycznych i ideologicznych, które towarzyszyły narodzinom polskiego ruchu robotniczego.

Albin Kopruckowiak

Na wspólnej drodze. Materiały z konferencji popularno-naukowej zorganizowanej w Lublinie w dniach 2—3 X 1967 r. z okazji 50 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Red. I. C a b a n. Lublin 1968, ss. 234.

Publikacja tu sygnalizowana zawiera referaty i komunikaty wygłoszone na sesji popularnonaukowej w Lublinie¹ przez miejscowych historyków i działaczy partyjnych oraz przez pracowników naukowych i partyjnych z Brześcia i Łucka. Znajdują się tu również dwa przemówienia I sekretarza KW PZPR w Lublinie Władysława Kozdry — wstępne i na zakończenie sesji. Zawarte w nich zostały cele konferencji i publikowanych materiałów, które służyć mają zbliżeniu trzech sąsiednich narodów: polskiego, białoruskiego i ukraińskiego i dać wyraz, że idee i hasła Października są „częścią świadomości mas pracujących niezależnie od ich przynależności narodowej”.

Publikacja, w sposób popularny, daje przegląd wzajemnych stosunków polskich, białoruskich i ukraińskich mas pracujących w latach 1917—1967, akcentując głównie te wydarzenia, które je łączyły w walce z uciskiem burżuazyjno-obszarniczym i narodowym, okupantem hitlerowskim, a po wyzwoleniu — w budownictwie socjalistycznym i wzajemnej pomocy i współpracy. I chociaż nie wszystkie tezy ostaną się przy dalszych, pogłębionych badaniach historycznych, materiały w całości stanowić będą pomoc w pracy popularyzatorskiej i propagandowej.

Lubelszczyzny dotyczą bezpośrednio artykuły: S. Krzykały: *Echa Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej na Lubelszczyźnie* (s. 7—26); I. C a b a n a i Z. Mańkowskiego: *Z dziejów partyzantki radzieckiej na Lubelszczyźnie* (s. 135—170); E. Machockiego: *Osiągnięcia budownictwa socjalistycznego w województwie lubelskim* (s. 212—230). Znalazł się tu również przyczynek E. Horocha i M. Szyszkii pt. *Z dziejów wspólnej walki na Lubelszczyźnie w latach 1920—1939* (s. 87—98).

Pomysł wydania materiałów przez Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie, nowet w formie tzw. małej poligrafii, zasługuje na szczególne uznanie.

Albin Kopruckowiak

¹ Zob. A. Kopruckowiak *Sesje popularnonaukowe poświęcone 50-leciu Rewolucji Październikowej*. „Z Pola Walki” 1968 nr 2 (42), s. 243—244; Tenże *Pięćdziesięciolecie Rewolucji Październikowej na Lubelszczyźnie*. „Rocznik Lubelski” 1968, t. XI, s. 216—218.